

HEMMESJÖBYGDEN

Meddelande från Hemmesjö hembygdsförening

FÖRELÄSNINGSFÖRENINGEN

Birger Sjöberg, Fridas sångare, låter Frida och hennes vän betrakta deras stad från andra sidan viken en söndagsmorgon. Hon lyssnar förstrött, när han beskriver vad de såg.

"Så lugn, förutan rök och tjut,
fabriken sova får.
Vårt Föreläsninginstitut
bak gröna buskar står"

heter det bland annat.

Kontrasten mellan den sotiga fabriken och de gröna buskarna kring föreläsningstitutet är kanske en tillfällighet men i så fall en tillfällighet som ser ut som ser ut som en tanke. Föreläsningstituten, föreläsninganstalterna, föreläsningföreningarna bars upp av personer som ville skapa en motvikt mot det ofta enformiga vardagsarbetet. De blev gröna oaser i en inte sällan tung tillvaro, ett fönster ut mot världen, en väg till kunskap. Så var det i alla händelser i Hemmesjö.

Föreläsningföreningen i Hemmesjö grundades den 21 april 1912. Redan på 1880-talet hade riksdagen anslagit medel till föreläsningverksamhet, och under 1890-talet hade universitetet i Uppsala och Lund börjat organisera föreläsningverksamhet på platser utanför universitetsstäderna. Statsbidrag gavs till en början endast till föreläsningsserier, de enda som ansågs bli av verklig betydelse för de breda lagrens strävan efter kunskaper. 1912 ändrades bestämmelserna och bidrag medgavs också för fristående föreläsningar. Följden blev att antalet föreläsningföreningar ökade mycket kraftigt. Föreningen i Hemmesjö var en av de föreningar som har året 1912 som födelseår.

Vem som tog initiativet till föreningen framgår inte av protokollen. Vid det första mötet leddes förhandlingarna av Edwin Nyrén från Åryd och han ingick också i den första styrelsen, som i övrigt bestod av förvaltaren Gustaf Boman, kassör Carl Landqvist och smeden Claes Berg. Det är väl inte för djärvt att antaga, att Nyrén var den som kommit upp med idén. Styrelsen konstituerade sig med Boman som ordförande,

Nyrén som vice ordförande och Landqvist som kassör. Någon sekreterare utsågs inte. Boman skulle själv ombesörja protokollen.

Bomans tid i styrelsen blev förhållandevis kort. 1914 hette ordföranden Alfred Johansson, som arbetade vid sågen som oksågare och var starkt engagerad i IOGT. 1915 fördes klubban av Josef Adolfsson, klyvsågare, senare innehavare av en taxi-station, kraftig och gladlynt, sägs det. 1916 hette ordföranden Anton Nilsson, också han anställd vid bruket. För åren 1919-1922 saknas protokoll och räkenskaper. Verksamheten har tydligen legat nere av en eller annan orsak. Den 8 februari 1923 hålls ett möte "för återupplivandet av Hemmesjö föreläsningssällskapet", och den återupplivade föreningens förste ordförande blev ingenjören William Olsson, bror till brukets ägare E. Edwin Olsson. Som ordförande följdes han 1925 av Eric Andreasson, som kvarstod till 1930, då klubban övertogs av Oskar Krantz, äldre bror till Henning Krantz, som vi då och då möter på Växjövägen. Han efterträddes 1934 av Arvid Schön, maskinist vid bruket och legendarisk portalfigur inom arbetarrörelsen i Åryd. Han kom att leda föreningens öden i hela 28 år, fram till 1962, då verksamheten upphörde. Orsaken till nedläggningen framgår inte av protokollen, men det var många föreläsningssällskap som upphörde med sin verksamhet som följd av konkurrensen från radio och TV.

Varje föreläsningssällskap hade en föreståndare, som svarade för alla praktiska detaljer i samband med föreläsningarna. Den förste föreståndaren i Hemmesjö var stationsinspektoren Birger Holmgren. Han följdes efter några år av Claes Berg, nämnd ovan, och denne fick ett par år senare kontorsbiträdet Per Ljung som efterträdare. Josef Adolfsson, också han nämnd tidigare, var föreståndare 1918. När föreningen rekonstruerades 1923 blev stationsinspektoren J. Melén föreståndare, följd 1924 av Eric Andreasson och 1927 av Oskar Krantz, båda omnämnda ovan. Mera stabila förhållanden inträdde 1934, då kontor Josef Johansson blev föreståndare och som sådan kvarstod ända till 1956, då han som efterträdare fick hemmansägaren Gustav Gustavsson i Risinge, som var kvar till slutet 1962.

Föreningen fick redan under första året god anslutning. De flesta kom från Åryd. Av de 75 medlemmarna 1912-13 var endast sju hemmahörande i andra delar av socknen, i Billa, Risinge och Bältehall. En medlem kom från Tegnaby och en från Kårestad i Furuby, båda anställda vid fabriken. Bland Årydsborna fanns förvaltaren och kontorschefen, handlanden och glasmästaren, kassören och kusken och sedan hela raden av anställda vid sågen och fabriken: oksågare och klyvsågare, sågställare och kapare, staplare och slipare, hyvlare och tummare, klampare och buntare, stabbläggare och lådfabriksarbetare, maskinist och eldare. De många titlarna finns noga angivna i medlemsregistret.

Fram till 1927 hölls alla föreläsningar i Åryd, till en början i samlingslokalen i den s.k. gamle sågen, senare i Fridhem. Från 1927 alternerade föreläsningarna mellan Åryd och skolan i Risinge, och det fick som naturlig följd ett ökat intresse för föreningen i socknens nordligaste delar. Det blev ännu mera märkligt sedan Gustav Gustavsson i Risinge blev föreståndare. En redogörelse över försålda medlemskort vårterminen 1962 visar 22 familjemedlemskort och 4 personliga medlemskort i Risinge. Motsvarande siffror för Åryd var 22 och 5 och i Billa 3 och 3.

Ett par ord om lokalerna. Fridhemslokalen uppvärmdes av en kamin i ena änden av salen och det var kallt i andra änden, där talarstolen stod. Om lokalen i Risinge heter det i ett protokoll: "Med anledning av svårigheter att uppbringa sittplatser vid föreläsningarna i Risinge skola beslöts att anskaffa fem plankor à 3 m. samt tio bockar." Särskilt bekvämt hade tydligen varken föreläsare eller åhörare.

Föreläsarna valdes som regel ur kataloger som utsändes dels av folkbildningsförbundet i Stockholm, dels av centralbyrån för populärvetenskapliga föreläsningar i Lund. Den förra var rikstäckande, den senare tog sikte på de sydligare landskapen. En del föreläsningar förmedlades genom Kronobergs läns föreläsningförbund. Redan från början var ambitionerna hos föreläsningssällskapet i Hemmesjö höga. Från det smörgåsbord, som katalogerna dukade upp, valde man de bästa bitarna när man framställde sina önskemål, men som de mest efterfrågade föreläsarna ofta var upptagna fick man inte sällan nöja sig med reservnummer, intet ont sagt om dem. Den första önskelistan upptog föredrag om "Idealistisk världsåskådning och vetenskapligt betraktelsesätt" av professor Knut Kjellberg i Stockholm, om "Den antika kulturens undergång" av professor Johan Bergman, far till upptäcktsresanden Sten Bergman, en av Sveriges mest populära föreläsare, som senare skulle komma att gästa föreningen i Hemmesjö, om Gustaf Fröding av Torsten Fogelqvist, sedermera en av de aderton i Svenska akademien, om "Stora Sjöfallet och Kebnekaise" av Karl-Erik Forsslund, skald och författare till ett berömt verk om Dalarna, om "Världarnas uppkomst" av rektor Axel Grenander från Eskilstuna och slutligen om den bästa växtföljden i jordbruket av jordbrukskonsulent Hjalmar Paulsson. Jordbruksföredrag var f.ö. regelbundet förekommande inslag i programmen - man ville tillgodose också lantbefolkningen.

Det var åtskilliga stjärnföreläsare som hittade vägen till Åryd eller Risinge. Att man dessemellan hade föreläsare från Växjö eller folkhögskolan i Grimslöv kan väl delvis ha berott på att man därigenom slapp undan med billigare resekostnader. Av samma skäl var föreläsningarna inte sällan anordnade som turnéer, vilket betydde att man fick ta emot vad som bjöds. Genom samarbete framför allt med föreningen i Furuby kunde kostnaderna också hållas nere.

Verksamheten finansierades genom kommunala bidrag, genom medlemsavgifter och inträdesbiljetter samt statsbidrag, som stod i relation till de lokala anslag som föreningen uppbar. Årskorten kostade till en början 1 kr men avgiften steg så småningom till 2:50. Till enstaka föreläsning utgjorde entréavgiften i begynnelsen 10 öre. Den var länge 35 öre och maximerades till slut till 50 öre, men kunde variera från föreläsning till föreläsning beroende på de kostnader som var förknippade med föreläsningen (arvoden, resekostnader). Arvodena till föreläsarna var den dryga utgiftsposten. Föreståndaren fick länge 20-30 kronor om året. Först mot slutet höjdes arvodet till 100 kr pr år.

Föreningen hade ibland svårt att få debet och kredit att gå ihop. För att bättra på finanserna anordnade man i september 1917 en skördefest, som inbringade ett netto av hela 169 kronor. Mindre lönsam var den hembygdsfest som hösten 1925 anordnades vid Hemmesjö gamla kyrka, som då stod renoverad efter sitt nära 75-åriga förfall. Nettobehållningen blev den

gången 37:50. Senare på hösten ordnades f.ö. ytterligare ett hembygdsprogram med författaren J.A. Göth och lektorn och hembygdsentusiasten Eric Elgqvist som talare. Den gången väcktes förslag om bildande av en hembygdsförening i Hemmesjö, ett förslag som emellertid skulle realiseras först 51 år senare.

Men åter till föreläsningarna och föreläsarna. Under åren 1912 till 1962 anordnades ca 450 föreläsningar, 8-13 föreläsningar pr år, och antalet anlitade föreläsare beräknas till ca 260. Många föreläsare kom alltså tillbaka, antingen det nu var ämnesområdet eller föredragshållarens person som lockade. De två mest anlitade föreläsarna var Gunnar Johansson, lärare vid Grimslövs folkhögskola, och Sigfrid Leander, landsantikvarie i Karlskrona - en av folkbildningsarbetets främste i våra trakter. Gunnar Johanssons föreläsningar om böcker och författare uppskattades mycket - litterära ämnen stod högt i kurs hos de ledande i föreningen, som själva ofta kunde Fröding och Dan Andersson utantill. Det ojämförligt största antalet föreläsningar föll emellertid inom området Geografi och reseskildringar. Föredrag om förhållandena i främmande länder, med eller utan ljusbilder, var det dominerande inslaget inte bara i Hemmesjö. Historiska ämnen var nästan lika populära som de litterära, från antiken till nutidshistorien. Naturvetenskapliga ämnen, fysik och kemi, geologi, astronomi, zoologi och botanik var nästa stora grupp. Ämnen inom filosofi och psykologi var inte ovanliga liksom ämnen som berörde samhällskunskap och sociala frågor. Några gånger anlitade man läkare som talade om bland annat sexuella problem eller om dödens gåta. Aktuella frågor avspeglade sig också i ämnesvalet. Inte minst under tiden för andra världskriget tog man upp dagsaktuella frågor. Man möter titlar som "Medborgarplikt i allvarstid", "Den andliga beredskapen", "Ungdom och kristid", "Vi äga ett fosterland", "Det storpolitiska spelet", "Världshaven i stormaktskriget", för att inte tala om "Spioner och spionorganisationer".

Åtskilliga föreläsningar anknöt till Småland och det vaknande hembygdsintresset. P.G. Vejde, hembygdsforskaren framför andra, skildrade Åryds historia och Jerker Anderbjörk talade bl.a. om "Småländsk kulturhistoria" och "Småländsk företagaranda". En särställning intog Eric Bojs' föredrag med tillhörande snabbteckningar och titlar som "Tidens ansikte", "I det mörkaste Småland", "Vanligt folk i svart och vitt", "Svenskar borta och hemma". Hans föreläsningar var de i särklass mest besökta, 110-150 åhörare varje gång. Medeltalet åhörare var annars under 40- och 50-talen mellan 50 och 60, i och för sig en hög siffra i en socken av Hemmesjös storlek.

Till de återkommande inslagen i föreningens programverksamhet hörde uppläsningar och konserter. Åke Nygren var en flitig gäst, lutsångarna var många, och både Gluntarna och Fridas visor fick Hemmesjöborna lyssna till. För konserterna svarade bl.a. Växjö manskör, Värends hembygdskör och Tegnerkvartetten från Växjö.

Några av de framstående föreläsare som under årens lopp hittat vägen till Fridhem i Åryd eller skolan i Risinge har redan nämnts. Listan kan utökas. Fabian Månsson talade 1926 om katolicismen, Oscar Olsson, nykterhetsman och folkbildare,

till skillnad från andra Olssöner i riksdagen kallad Olsson med skägget, föreläste 1915 om Peer Gynt, Harald Hallén, också han riksdagsman, prost i Arvika, besökte föreningen åtskilliga gånger, E.H. Törnberg, riksbekant folkbildare, känd för lärdom och originalitet, var här liksom Are Waerland, Pelle Holm, Vera Siöcrona (Gamla stan), Jan-Öjvind Swahn och Vivi Laurent-Täckholm, botanikprofessorn från Kairo. I galleriet av föreläsare finns skönlitterära författare som Harry Blomberg och Hans Viksten, och en rad vetenskapsmän från Lund, teologen Efraim Briem, medicinaren Elis Essen-Möller, psykologen Gustav Jaederholm och språkmanen, den senare diplomaten Gunnar Jarring, som 1938 talade om Kashmir, paradiset på jorden. Bland föreläsarna skall till sist inte glömmas trollkarlen Hector El Neco, som gav föreläsningsföreningens föreståndare ett extra huvudbry: att skaffa fram kaniner till föreställningen.

Torsten Fogelqvist, vars namn var med på föreläsningsföreningens första önskelista, har en gång skrivit om föreläsningsverksamheten sedd ur en föreläsares synvinkel. Han vet vad han talar om. Han berättar att han föreläst på 538 orter i landet. Han talar om föreläsningarna som ett led i "det svenska folkets tappra kamp mot tråkigheten på landsbygden och vintermörkret i Norden". Det är vackert så, men ändå tror jag att föreläsningarna inte bara skall ses som en form av kultiverad förströelse utan att de verkligen levde upp till sitt syfte att, som det hette i ett betänkande från 1924, utgöra en del av "vuxnas fria självbildningsarbete, vare sig huvudvikten ligger på förvärvandet av kunskaper eller på känslolivets förädling". Att föreläsningsföreningen i Hemmesjö bildades och leddes i det syftet, står utom allt tvivel. Vi har all anledning att salutera dem som organiserade, dem som talade och dem som hörde på.

Till sist en liten historia om en föreläsares vedermödor. Det var vanligt, att föreläsningsföreningens föreståndare eller någon annan därtill villig person tog sig an föreläsaren före och efter föreläsningen. I Hemmesjö erbjöd sig förvaltaren Boman redan vid det första sammanträdet "att emotta kommande föreläsare", och Harald Schön berättar, att det inte var ovanligt, att en föreläsare övernattade hos hans föräldrar i den nuvarande hembygdsstugan i Åryd. Nåväl. Bland dem som föreläste i Åryd var även kinesen Hwang Tsu-Yü, som översatt kinesiska dikter till svenska tillsammans med Alf Henrikson. Jag träffade honom en gång och han omtalade då, hur han under en föreläsningsturné i Småland blivit inbjuden till ett samkväm efter föreläsningen. I tanke att kineser ått sittande på golvet - det gör man i Japan men inte i Kina - hade man av artighet mot gästen röjt undan alla möbler i matrummet och dukat på golvet. Hwang Tsu-Yü höll god min men berättade, att det var en obetalbar syn att se den korpulenta prostinnan vältra sig ner på golvet för att dricka sitt te. Det fanns ingen prostinna i Hemmesjö vid den tiden, så det kan inte vara här som det hände.

B.H.

"NYA" FORNMINNEN

Under denna något märkliga överskrift har jag samlat anteckningar om några fornlämningar, som blivit aktuella på senare tid.

På en höjdsträckning några hundra meter söder om Södra Bjurbäckstorpet har upptäckts en fornlämning, som består av två rösen intill varandra. I det större (10 m diameter) röset finns i nord-sydlig riktning två rader av stora stenblock. Mycket tyder på att det är en hällkista, dvs en sorts grav som är vanlig i våra trakter och som anses vara från yngre stenåldern. Det mindre (8 m diameter) röset tycks bestå enbart av mindre stenar. När landskapet förr var mer öppet måste man från denna högt belägna plats ha haft en vidsträckt utsikt över Årydsjöns norra del. Arkeologisk expertis har lovat titta på rösen.

En betydligt yngre men lika intressant lämning har hittats av skogsarbetare i samband med gallring i skogarna söder om Åryd. (Ej Hemmesjö socken men på gångavstånd från Åryd). I en moränbacke syns två trattformiga hålor med 1 - 2 meters diameter. De har med all säkerhet använts som tjärdalar, en anordning för utvinning av tjära. Så här fungerade en tjärdal: Hålans väggar kläddes med bräddor eller bark och fylldes sedan med kådrik tallved, s.k. töre. Överst lades ett lager med spinkeved och sedan täcktes det hela med mossa och torv. Tjärdalen tändes ovanifrån och elden spred sig sakta nedåt medan tjäran rann ner mot botten och ut genom en ränna för att samlas upp i ett kärl.

Att fornminnen inte är "för evigt" syns bl.a. på milstolpen mellan Risinge och Åryd. Sedan länge är avståndsskylten borta. Fundamentet av sten har de senaste årtiondena skadats svårt av igenväxning. Kraftledningsstolpen, som placerats alldeles invid har också medverkat till att det som på 1940-talet (enligt foto) var ett välbyggt fundament nu mest ser ut som en stenhög. Här finns det plats för frivilliga krafter att bygga upp fundamentet igen (efter vederbörligt tillstånd).

Ytterligare några vägstenar har återfunnits på den gamla häradsvägen från Hollstorp via Risinge mot Furuby på dess sträckning genom Hemmesjö socken. På vägstenar angavs förr vilken gård som skulle sköta underhåll av vägen fram till nästa vägsten. På Vitarörsvägen finns två huggna vägstenar. Man kan fortfarande se spår av den svarta skriften på den släta framsidan. I backen ner mot Årydsjön, på samma väg, finns ytterligare två naturformade, flata stenar, som säkerligen varit vägstenar. Vid Ånebäcken, där väg 25 passerar Hemmesjösjön, finns en vägsten på en gammal vägstump alldeles bredvid stora vägen.

För något år sedan upptäcktes, i samband med markberedning för skogsplantering, en slagghög på en höjd öster om Hemmesjösjön. Högen är 6 meter i diameter och ca 0.5 meter hög. Här kan man förmoda att Risingebönderna framställde järn ur sjömalm redan innan det fanns något järnbruk i Åryd.

Tack vare skogsarbete har således flera fynd gjorts. Trots detta är det en stor risk att det moderna skogsbruket, genom markbearbetning och maskiner, på kort tid kan förstöra spåren av många generationers mänsklig verksamhet. Endast genom att sprida kunskap om fornlämningar, vårda dem och få dem registrerade är de någorlunda skyddade på längre sikt. Många historiska lämningar i skog och mark väntar fortfarande på att upptäckas.

Claes Lissing

KYRKKÖREN 60 ÅR

Hemmesjö kyrkokör firade den första söndagen i advent sitt 60-årsjubileum. Kören medverkade i dagens högmässa med ett omfattande sångprogram. Därefter bjöd församlingen på middag i församlingshemmet.

Hur det gick till när kören började sin verksamhet framgår av följande citat ur en historik vid dess 20-årsjubileum, författad av dess grundare kantor Josef Johansson:

Körens första sammankomst var i september månad 1928. Dess första offentliga uppträdande var 1:a söndagen i advent samma år och bestod i att kören från läktaren under högmässan sjöng Voglers Hosianna. Enligt vissa uppgifter skulle framförandet gjort ett något förvirrat intryck på lyssnarna. Hur som helst. Kören fortsatte sin verksamhet, och vid den kommande julens gudstjänster var kören nog anspråksfull att sjunga inte mindre än tre sånger. Omdömet var vid detta tillfälle endast av uppmuntrande slag. Ja, så fortsattes med repetitioner och uppträdanden.

Och så har det fortgått även efter 1948. Hemmesjö kyrkokörs historia innehåller inte så många stora dramatiska händelser. Man har regelbundet medverkat i församlingens gudstjänstliv och tiden har inte räckt till för så mycket annat.

Hemmesjö kyrkokör har under sina 60 år haft åtta dirigenter, av vilka två tjänstgjort vardera två perioder:

Josef Johansson (höstterminen 1928-vårterminen 1956)
 Erner Lindqvist (höstterminen 1956-vårterminen 1958)
 Allan Evestål (höstterminen 1958-höstterminen 1968)
 Birgitta Fryk (vårterminen 1969-vårterminen 1974)
 Erner Lindqvist (höstterminen 1974-vårterminen 1978)
 Mats Johansson (Alvhäll) (höstterminen 1978-höstterminen 1980)
 Birgitta Fryk (vårterminen 1981)
 Dianne Jonsson (höstterminen 1981-vårterminen 1982)
 Gunilla Gustafsson (höstterminen 1982-höstterminen 1987)
 Sven-Erik Dacke (vårterminen 1988-). Tjänstgjorde under vårterminen som kyrkomusiker i Jät, och kunde då endast leda körens repetitioner, medan framträdandena i kyrkan leddes av andra dirigenter. Tillträdde tjänsten i Hemmesjö vid halvårsskiftet.

Befattningen som körledare har i allmänhet varit förenad med tjänsten som kyrkomusiker. Denna tjänst är egentligen en skolkantorstjänst. Endast Josef Johansson och Allan Evestål har dock varit skolkantorer. De övriga dirigenterna har bara svarat för den kyrkomusikaliska delen av tjänsten. I något fall har även denna varit delad på två personer. Att tjänsten varit en deltids-tjänst har sannolikt bidragit till de relativt täta ombytena av dirigent.

Antalet medlemmar i kören har växlat. Under de första 20 åren var det enligt Josef Johanssons uppgifter i medeltal 16-17. I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet redovisas genomgående mellan 20 och 25 medlemmar. På senare år har medlemsantalet åter sjunkit till ungefär den ursprungliga nivån.

Det minskade medlemsantalet antyder att nyrekryteringen varit ett problem. Ur körens synvinkel har det väl varit till nackdel att tjänsten som skolkantor inte gått att nybesätta efter Allan Evestål. Möjligheterna att få kontakt med sångintresserade ungdomar har därigenom minskats. Åtskilliga nya medlemmar har ändå anmält sig under senare år. Alltför få av dessa har dock förblivit kören trogna. Stommen utgörs fortfarande av sångare, som började på 1960-talet eller tidigare.

Fördelningen på stämmor har varierat. I regel har väl rekryteringen till mansstämmorna varit det största problemet. På senare år har tenor- och basstämmorna under långa perioder bara haft vardera två medlemmar. För närvarande är även sopran- och altstämmorna i behov av förstärkning. Lyckligtvis har några av körens medlemmar under de senaste åren vid behov kunnat alternera mellan olika stämmor.

Många av körens medlemmar genom åren vore värda ett särskilt kapitel. Här skall bara två namn nämnas. Gully Johansson, maka till körens grundare, fick vid jubileet en välförtjänt hyllning. Hon började i kören när den startade sin verksamhet 1928 och deltog sedan i repetitioner och framträdanden till och med vårterminen 1988. Det torde vara ganska få körsångare som kan se tillbaka på en så lång aktiv period. Den numera bortgångne Erner Lindqvist, som också var med från starten, deltog under ett 50-tal år i körens verksamhet och var som tidigare nämnts under två perioden en omtyckt dirigent.

Kören har genom åren i första hand framträtt vid gudstjänster i Hemmesjö kyrka, framför allt vid de större helgerna. Under de år, för vilka uppgifter om körens framträdanden finns bevarade, har den regelbundet sjungit på första söndagen i advent, juldagen, trettondagen, fastlagssöndagen, långfredagen, påskdagen och Alla helgons dag. Andra helgdagar, då kören relativt ofta medverkat, är nyårsdagen, Kristi himmelfärdsdag, midsommardagen (då man brukat sjunga i gamla kyrkan) och tacksägelsedagen. Någon söndag i advent har ofta en musikgudstjänst ordnats, gärna i samarbete med Röda korset och kombinerad med Luciatåg. Även under fastetiden har musikgudstjänster ganska ofta förekommit. I allmänhet har antalet framträdanden i kyrkan hållit sig omkring 15-20 per år.

I viss utsträckning har kören också framträtt utanför själva gudstjänstlokalerna. Man har t.ex. sjungit vid samkväm i församlingshemmet i samband med gudstjänster, t.ex. på De äldres dag. Medan det fortfarande fanns ett ålderdomshem i Billa sjöng kören ofta där någon gång under adventstiden. Man har också tidvis medverkat med sång vid valborgsmässofirandet i Åryd.

En liten kyrkokör har inte möjlighet att på egen hand framföra alltför stora och krävande körverk. En utväg är att samarbeta med andra körer. T.o.m. mitten av 1970-talet deltog Hemmesjö kyrkokör regelbundet i de årliga musikgudstjänster, som anordnades av Växjöbygdens körförbund (bildat 1939). Under Gunilla Gustafssons dirigenttid började man vid mitten av 1980-talet åter medverka vid dessa gudstjänster. Vid flera tillfällen (senast 1986) har Hemmesjö kyrkokör fungerat som värdkör. Kören har också deltagit i ett antal av Växjö stifts kyrkosångsförbund anordnade kyrkosångshögtider. Grupper av körmedlemmar deltog tidigare dessutom i olika sånghögtider runt om i landet. Bl.a. var man med om de allmänna kyrkosångshögtiderna i Stockholm 1941 (9 sångare), Borås 1944 (3 sångare) och Östersund 1947 (8 sångare), i Sveriges körförbunds rikssånghögtid i Göteborg 1945 (9 sångare) och i Nordiska sångfesten i Örebro (6 sångare). Även 1965 deltog 5 sångare i en sånghögtid i Örebro.

En kyrkokörs repertoar är framför allt av sakral karaktär. Det gäller att öva in sånger, som passar till de helgdagar då kören skall medverka. I Hemmesjö kyrkokör har man dock försökt att alltemellanåt sjunga sånger av profan typ, dels för egen förnöjelse, dels för att ha till hands vid samkväm o. dyl.

En kyrkokör framför varje år ett ganska stort antal olika sånger. I sin historik vid 20-årsjubileet räknar Josef Johansson för Hemmesjö kyrkokörs del med ett genomsnitt av 40-50 sånger. Stickprov i förteckningar över de senaste årens repertoar visar att antalet snarast ökat. Å andra sidan återkommer i

viss utsträckning samma sänger är från år. Det är t.ex. svårt att tänka sig en första advent utan Voglers Hosiana och Otto Olssons Advent. På det hela taget har dock repertoaren efterhand förnyats. Om man t.ex. jämför repertoaren 1966 och 1986 finner man att bara ett tiotal sänger framfördes båda dessa år.

I huvudsak har kören sjungit a cappella, d.v.s. utan ackompanjering, eller till ackompanjering av orgel eller piano. Tidigare framförde man ibland verk med ackompanjering av orgel och stråkar i samarbete med Hemmesjö musikcirkel. I sin historik vid 20-årsjubileet nämner Josef Johansson bl.a. Heinrich Schütz' Jesu sju ord på korset och Dietrich Buxtehudes Magnificat anima mea. På senare år har vid körens separata framträdanden bara förekommit ackompanjering av enstaka instrument.

Körens damer har ibland sjungit på egen hand. I historiken vid 20-årsjubileet nämns t.ex. att man framfört Vincent Lübecks kantat Välkommen var, o Herre kär för damröster, stråkar och orgel. På senare år har Advent är väntans tid av Waldemar Åhlén varit ett vanligt inslag i adventsfirandet. Dessutom har soprانerna ibland sjungit en diskantstämma till någon psalm, t.ex. Bereden väg för Herran vid advent och Den blomstertid nu kommer vid midsommar.

Sångsolister inom körens egna led har ibland medverkat vid gudstjänsterna i olika körsånger eller framfört solonummer till ackompanjering av orgel eller piano. Vid 60-årsjubileet förekom ett par sådana inslag.

Till körens uppgifter hör också att stödja församlingssången i växelsånger och psalmer. Denna sida av verksamheten har kanske på senare år i någon mån försummats.

Av en historik vid körens 40-årsjubileum framgår att man då övade regelbundet en gång i veckan från början av september till slutet av maj. Detta stämmer i stort sett fortfarande. Efter trettonhelgen brukar kören ta ledigt några veckor. Repetitionerna har varit förlagda till olika lokaler, bl.a. till skolorna i Billa och Åryd. Sedan 1969 har de hållits i församlingshemmet i Billa. Man övar torsdagskvällar från kl 7 till ungefär kl 9. Den nuvarande dirigenten är noga med att inleda repetitionerna med lämpliga tonbildningsövningar. Vid 8-tiden gör man en kaffepaus. Körmedlemmarna turas om att stå för förläggningen.

Vid kaffet får körmedlemmarna tillfälle att umgås. Tillfälle att lära känna varandra får man också vid de körresor, som under de senaste åren regelbundet ordnats vid vårterminens slut. Det har varit fråga om endagsresor per buss, och man har besökt resmål i Öland, Skåne, Västergötland, Halland och Småland.

Fr.o.m. omkring 1935 har kören fått anslag från församlingen. De första åren utgjorde detta anslag 50 kr. Numera uppgår det till 10000 kr, en även med hänsyn till penningvärdets fall betydande ökning, som bl.a. möjliggör att medlemmarna får ersättning för sina resor till repetitionerna.

I sammanhanget bör kanske nämnas att församlingen också har en barnkör, Kyn-delkören. Denna har vissa år haft ett stort antal medlemmar. Verksamheten har dock inte bedrivits lika kontinuerligt som i den egentliga kyrkokören.

De fakta, som här berättats om Hemmesjö kyrkokör, säger ingenting om det väsentliga i körverksamheten, om den glädje i djupaste mening som samvaron och musicerandet kan ge medlemmarna, och som dessa förhoppningsvis i någon mån kan förmedla till sina åhörare. En undersökning för några år sedan kom fram till att egentligen inga människor är så nöjda med sin tillvaro som körsångare. Vi som är med i Hemmesjö kyrkokör tycker nog att detta påstående förefaller välgrundat. Vi hälsar sångintresserade personer i och utanför Hemmesjö med Tegnaby församling välkomna i vår gemenskap.

MASUGNSOMRÅDET

Utdrag ur styrelsens skrivelse

Hemmesjö hembygdsförenings styrelse har diskuterat föreliggande planer på bebyggelse inom masugnsområdet och beslutat lägga fram följande synpunkter på frågan. Uttalandet tillställs styrelsen för Varendshus, Prispressarna i Småland AB, byggnadsnämnden, länsantikvarien och landsantikvarien.

Styrelsen understryker att det är frågan om ett mycket känsligt område. De utredningar och uttalanden som har gjorts (markägarsammanträde 1974-12-03, J.Å. af Trampes inventering 1975-01-21, byggnadsnämndens förslag till miljöprogram 1988) har alla framhållit att det rör sig om ett område av högt kulturhistoriskt värde. Enligt förslaget till miljöprogram (sid 59) bör nybyggnad undvikas inom ett område som på den upprättade kartskissen betecknas ml och omfattar bebyggelsen vid Masugnsvägen från fabriksområdet till kröken vid uppfarten till herrgården. I området ingår förutom masugnsbyggnaderna bl.a. de s.k. smedstugorna, Fridhem, herrgårdsbyggnaderna och de tidigare ladugårdslängorna. Allén betecknas vidare som värdefull trädmiljö. Styrelsen kan ansluta sig till miljöprogrammets riktlinjer och acceptera, att nybebyggelse sker utanför det markerade området, vid Masugnsvägens sträckning från kröken fram till nuvarande Masugnsvägen 7 samt på området bortom Fridhem. Styrelsen förutsätter, att en bebyggelse vid Masugnsvägen inte skadar alléträden.

Däremot finner styrelsen det uteslutet, att nybebyggelse sker inom området ml. En bebyggelse framför smedstugorna skulle ohjälpligt skada bruksmiljön, som är unik för Växjö kommun. Styrelsen motsätter sig bestämt varje förslag i den riktningen. Vad Fridhem angår är byggnaden den enda bevarade byggnad som erinrar om industriepoken i Åryd efter järnbrukets nedläggning. Byggnaden är typisk för tidens välfärdsanordningar med samlingslokal (biograf), bibliotek och studielokal. Styrelsen finner det angeläget att byggnaden sättes i stånd och bevaras, ev. som ett museum över arbetarrörelsens framväxt i anslutning till träindustriepoken i Åryd.

ORTNAMN och HEMMESJÖBOR

Hembygdsföreningens årsmöte äger rum fredagen den 17 mars och är som vanligt förlagt till Risingegården. Lektor Fridolf Jönsson från Växjö kommer att tala om ortnamn i Småland i allmänhet och i Hemmesjö i synnerhet. Vid årsmötet planerar vi att ordna en utställning kring Hemmesjöbor i gången tid. Alla som har fotografier av gamla Hemmesjöbor (porträtt, familjebilder eller bilder från miljöer där vederbörande har varit verksam) bör snarast sätta sig i förbindelse med Leif Bolmgren, Tallvägen 11 i Åryd, tel. 743 25.